

KİTAP İNCELEMESİ: MAHALLE YERLEŞİMİ VE YÖNETİMİ

Hülya KÜÇÜK¹

Makale Geliş Tarihi:03.04.2019
Makale Kabul Tarihi:25.03.2020

Yazar: Prof. Dr. Hikmet Kavruk
Basım Yılı: 2018
Sayfa Sayısı: 228
Yayınevi: Nobel Yayınevi
ISBN:978-605-320-899-0

Çalışmanın amacı, Osmanlı'dan günümüze kadar olan süreçte mahalle yönetimlerini ayrıntılı bir şekilde ele alan ve mahallenin sorunlarını dile getirerek bu sorunlara çözüm önerileri sunan “Mahalle Yerleşimi ve Yönetimi” kitabını tanıtmaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras aldığımız mahalle yönetimleri bugün de birçok açıdan önemli işlevlere sahiptir. Günümüzde mahalle odaklı yaklaşımlara olan ilgi artmıştır. Anayasada yerel yönetim birimleri arasında sayılmamasına rağmen mahalle birimleri en küçük yerel birimler olarak oldukça önemli bir yere sahiptir.

Mahalle ve köy, Türk toplumunun yerleşme düzeninin, iktisadi, siyasi, sosyal ve idari ihtiyaçlarının bir sonucu olarak gelişmiştir. Mahalle ve köy, Türk toplumunun kendi öz kurumu olarak gelişerek bugüne gelmiştir. Bu yönetim birimleri Türk Kamu Yönetimi içerisine Tanzimat'tan önce girmiş ve Tanzimat'tan sonra da diğer mahalli idari birimler oluşturulurken yeniden ele alınmıştır. Cumhuriyet döneminde yapılan düzenlemelerde köy yönetimi yerel yönetim birimi olarak kabul edilirken; mahalle yönetimleri, yönetsel kimliği belirsiz geleneksel ve sosyal birim olarak kalmıştır. Mahalle, kentsel alanlarda yerel düzeyde örgütlenmenin ilk basamağı olmasına rağmen bu birimlerin bir yerel yönetim tipi örgütlenme olup olmadığı ile ilgili tartışma devam etmektedir. Fakat mahallenin geleneksel olarak sosyal bir örgüt olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Mahalle, tüm sosyal ve yönetsel örgütlenmelere temel teşkil edebilecek en küçük ama ülke çapında en yaygın birimdir.

Mahallenin geçmişte ve günümüzde bu kadar önemli olması ve son zamanlarda mahalle odaklı yaklaşımların artması ile geleneksel mahalleyi anlama çabaları da artmıştır. Bu nedenle mahalle yönetimleri üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların içinde “Mahalle Yerleşimi ve Yönetimi” adlı kitap çalışmasıyla Prof. Dr. Hikmet Kavruk akademiye oldukça önemli katkı sağlamıştır. Mahalle çalışmalarına katkı sağlayan, yol gösteren ve mahalle yönetimini oldukça geniş kapsamlı olarak ele alan bu çalışma 2018 yılında yayınlanmıştır. Nobel Yayınevi'nden çıkan kitabın konusu, mahallenin geleneksel olarak eskiden beri var olan birer yerleşim birimi olma özelliklerini ve birer yönetsel birim olma kimliklerini açıklamaktır.

¹ Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü Öğretim Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, e-mail: hulyakucuk2015@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2885-8386>

Kitabın ilk bölümde “Mahallenin Tanımı ve İlgili Kavramlar” başlığı altında mahallenin tanımı, kırsal ve kentsel alanlardaki anlamı, mahallenin benzer kavramlarla ilişkileri,



mahallenin temel unsurları, mahallenin köy yerleşim ve yönetiminden farklı yönleri işlenmiştir. İkinci bölümde “Kentsel Alanda (Belediye Sınırları İçinde) Mahalle Kurulması” başlığı altında mahalle kurulması usulü, eski mahalleler ve çeşitli dönemlerde merkezi idarenin müdahaleleriyle mahalle kurulması işlenmiştir. Üçüncü bölümde “Yerleşim Yeri Olarak Mahalle” başlığı altında Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde mahalle yerleşimlerinin ekonomik, sosyal nitelikleri, mevcut haliyle kent içinde konumu ele alınmıştır. Dördüncü bölümde de “Yönetimsel Birim Olarak Mahalle: Mahalle Muhtarlığı” başlığı ele alınmakta ve bu başlık altında Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde bir yönetsel birim olarak mahalle muhtarlığı, muhtarlık kurumu, organları, görev ve yetkileri, hakları ve seçim usulü ele alınmıştır. Beşinci ve son bölümde ise, “Mahallenin Sorunları ve Çözüm Yaklaşımları”

başlığı altında mahallenin sorunları, üretilen çözümler ve yaklaşımları, idari ve hukuki düzenlemeler incelenmiştir.

Kitabın ilk bölümünde mahalle, “içinde camisi, mektebi, çeşmesi, hamamı, bakkalı, kahvehanesi, oyun sahaları olan en küçük kentsel yerleşim birimi” olarak tanımlanmaktadır. 19. yüzyılda ise Osmanlı’da mahalle, kentin en küçük yönetim birimi olarak görülmektedir. Mahalle, halkın devlete karşı yükümlülüklerini yerine getirmesinde hanenin yanı sıra değer ölçüsü olarak kabul edilmişti. Mahalle kavramı toplumsal tabakalaşma bağlamında incelendiğinde; geleneksel Türk şehirlerindeki mahalle, henüz sınıf ve statü farklarının biçimlendirmedeği bir fiziksel mekân olarak tanımlanmaktadır. Ancak mahallelerde din temelli bir ayırım söz konusudur (Müslüman ve Gayrimüslim).

Köy mahallesi ve köye bağlı mahalleye de kitapta değinilmekte; köy mahallesi ve köye bağlı mahallenin kendi muhtarlığı olmayan küçük kırsal alan yerleşim yerleri olarak tanımlanmaktadır. Başka bir köyün muhtarlığına bağlıdırlar veya onun sınırları içinde ayrı bir parçasıdır. Nüfusları genelde 150 kişiyi bulmayan küçük köy yerleşimleri en yakın muhtarlığı olan köye bağlanmasıyla veya birkaç köy yerleşiminin aynı nedenle birleşerek bir köy idaresi kurmasıyla birleşenlerin her birinin köyün mahallesi kabul edilmesiyle oluşmaktadır (s. 13).

Mahalle yerleşiminin temel unsurları ise şu şekilde sıralanmıştır: Mahalle camisi ve meydan, mahalle içinde hane, mahalle odası, mahalle çeşmesi, pazarı, çarşısı, çarşı ve mahalle bekçisi, mahalle mektebidir.

Mahalle ve köy kıyaslaması başlığında; köy ve mahallenin yönetsel bir birim olarak gelişimi birbirine paralellik gösterdiği, muhtarlık kurumuna geçişin köy ve mahallelerde aynı

zamanda olduğu ifade edilmektedir. Köy ve mahallelerin muhtarlık örgütü aynı nizamnamelerle düzenlenmiştir. Nizamnameler köyü düzenlerken aynı hükümlerle mahalleleri de düzenlemişlerdir. Ancak Cumhuriyet döneminde bu durum değişmiş mahalle ve köye eşit davranılmamıştır. Köy kamu tüzel kişiliğine kavuşturulurken, mahalleler hukuki dayanaktan yoksun bırakılmış ve yönetim sisteminden çıkarılmıştır (s.42).

Kitabın ikinci bölümünde, kentsel alanda (belediye sınırları içinde) mahallenin kurulması tarihsel süreç içinde ele alınmakta ve mahalle kurulmasının bugünkü durumuna mevzuat ile birlikte geniş bir şekilde yer verilmektedir. Kitapta, merkezi idarenin farklı zamanlarda, dağınık ve küçük yerleşim yerlerinin her birinin ayrı yöntemleri olmasının hizmet götürme zorluğunu dikkate alarak idari açıdan bütünlük kazandırılması, kentsel alanlara yakın olanların birleştirilmesi ya da idari sistem değişiklikleri sonucu küçük yerleşim yerlerinin ayrı idarelerinin ortadan kaldırılması girişimleri de ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünde mahalle; “Osmanlı Döneminde Mahalle Yerleşimi”, “Cumhuriyet Döneminde Mahalle Yerleşimi” ve “İki Binli Yıllarda Mahalle Yerleşimi” olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Bu bölümde Osmanlı’dan bugüne miras kalan mahalle birimlerinin tarihsel süreç içerisindeki değişimi ve dönüşümü üç evrede incelenmiştir. Osmanlı Döneminde mahalle yönetiminin yapısı fiziki, sosyal, hane ve aile yapısı, dayanışma ve sosyal denetim başlıkları ile ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Genel olarak Osmanlı Döneminde mahalle yönetimleri incelendiğinde: *“geleneksel Türk şehirlerinde mahalle, henüz sınıf ve statü farklarının biçimlendirmedeği bir fiziksel mekândır... Orada dinsel farklılık hariç, imparatorluğun her sınıf ve her bölgesinden insanlar, belirli kurallar ve etiket çerçevesinde birlikte yaşarlardı. Mahalle mescidi ve kahvehanesi bir toplantı ve tartışma mahalli olup, kamuoyunun oluşturduğu merkezlerdendi. Mahallenin sakinleri çeşitli meslek ve sınıflara ait olabilirdi; memurlar, işçiler, zanaatkârlar, işsizler bir arada yaşarlardı”* şeklinde tanımlanmaktadır (s.75). Mahalledeki evler genellikle tek katlı olur ve mutlaka bir bahçe içerisinde yer alırdı. Osmanlı kentlerinde her birey yaşadığı mahallenin kimliği ile anılırdı. Mahalle içe açık, dışa kapalı yerleşim ve yaşam alanı olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak mahalleler homojen bireylerden oluşmakta; yabancılaşmaya ve yabancılara kapalı, koruyucu bir yapıya sahiptir (s. 76-77). Osmanlı Mahallesi aynı zamanda, büyük ölçüde din ve geleneksel kültürle beslenen ortak değerlerle, bir arada yaşamının sorumluluk ve inisiyatifinin paylaşıldığı ve aidiyetinin geliştirildiği toplumsal alana tekabül etmektedir (s.77).

Osmanlı şehrinde mahallenin yapısı, iktisadi yatırım ve kullanım açısından tasarruf sağlayıcı bir özellik gösterir; üç katı geçmeyen evlerden oluşan mahallelerde hafif, önceden imal edilmiş mimari ve inşaat elemanlarının kullanılması, her evin kendi parseli içindeki toprakla yapılabilmesi, mahalle merkezlerinde mescit ve mektep ve diğer tesislerin mahallenin kuruluşunda inşa edilmesi, evlerin çok maksatlı kullanılmasına imkân vermiştir (s. 78). Mahalleler bu dönemde aynı zamanda bireyin ailenin ve hane halkının etrafında bir koruma ve dayanışma çemberi olarak algılanmıştır (s. 79).

Cumhuriyet döneminde mahalle yerleşimi ise Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne geçen 389 belediye ile başlamıştır. 1924 yılında çıkan Köy Kanunu ile belediye sayısı 426’ya yükselmiştir. Belediye hizmet alanını mahalleler oluşturduğundan belediye

sayısının artması mahalle sayısının artmasına da neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası göçlerin artmasıyla 2000’li yıllara kadar kırsaldan kentsel alana göç süreci devam etmiştir.

2000’li yıllara gelindiğinde ise mahallenin değiştiğini görmekteyiz. Bu dönemde mahalle yoğun yerleşim yerleri olarak kıymetli kent toprağı planlanırken bile boşluk bırakılmamakta, mahalleler birbirine bitişik olarak planlanmaktadır. Mahalleleri eskiden olduğu gibi doğal ve geleneksel yerleşim kültürünün oluşturduğu boşluklar veya duvarlar değil, genelde ana yollar, bulvarlar, caddeler, parklar, meydanlar ayırmaktadır. Toplu yerleşim yerleri olarak ilk defa kurulan mahalleler, etaplar halinde oluşturulduktan sonra mahalleye dönüştürülmektedir (s. 90). Bununla birlikte suyun evlerin içine girmesiyle birlikte mahallenin fiziki yapısı ve konut tasarımı da değişmiştir. Bu durum Osmanlı’da var olan birçok alışkanlığı değiştirmiş, kamusal alanların kullanımını azaltmıştır. Günümüz mahallelerinin kamusal alanlarında suyun varlığı, kullanım amaçlı değil, estetik değerlerle ve kent güzelleştirme ile anımlanmakta, havuzlar, fiskiyeler ve yapay şelaleler halinde kendini göstermektedir (s. 91).

2000’li yılların mahallelerinde eskiden mahallelinin ortak kullandığı alanlar bir bir ortadan kaldırılmıştır (mahalle çeşmesi, mahalle hamamı gibi). Belediyeler bu hizmetleri ortak kullanım alanlarından bireysel kullanım alanları olan konutlara getirmiştir. Osmanlı’da kendi hizmetini gören mahalle, bugün su, elektrik, gaz, kanalizasyon, telefon gibi hizmetler için kent ölçeğindeki ve ülke genelindeki kurumlarla muhatap olmuştur.

Osmanlı’dan iki binli yıllara kadar geçen sürede sadece mahalle yapısı ve kültürü değil, mahalle içinde mekânın kullanımı ve konut anlayışı da değişmiştir. Yani mahalle kültürü bir yaşam biçiminden bir barınma biçimine dönüşmüş oradan da konaklama birimlerine evrilmiştir. Konutların yapısı ve çevresi de değişmiş; yatay bahçeli yapılardan dikey yapılara geçiş yapılmıştır. Bunlarla birlikte mahalle sakinlerinin tüketim alışkanlıkları da değişmiştir. Bu bağlamda Osmanlı mahallesinin iki binli yılların mahallesinden oldukça farklı olduğunu söylemek mümkündür.

Kitabın dördüncü bölümünde, *mahalle muhtarlığı* kurumu ele alınmıştır. Muhtarlık kurumu, köy ve mahallelerde II. Mahmut’un getirdiği yeniliklerden biridir. Bu kurum olmadan önce köy ve mahalle birimleri toplumsal ve geleneksel birimler olarak vardı. Köylerde muhtarlık kurumu kurulmadan önce köyü kethüda, ihtiyar ve bazen de muhtar denilen kimselerin görev yaptığı bilinmektedir. Mahallelerde de muhtarın işlevlerini imamlar üstlenmişlerdi (s.111).

Bu bölümde muhtarlık kurumu kurulmadan önce muhtarlık kurumunun görevlerinin kimler tarafından yerine getirildiği üzerinde durulmuştur. Muhtarlık kurumunun ilk olarak ne zaman ve nerede hangi amaçla kurulduğu ile ilgili de ayrıntılı bilgi verilmiştir. Bu bağlamda 1829 yılında kontrolü merkezileştirme ve ulemanın iktidarını kısıtlama gibi aynı genel amaçla, İstanbul’un mahallelerinde muhtarlık sistemi kabul edilmiştir. Muhtarlık kurumunun kurulması ile şehir mahallesine birinci ve ikinci olmak üzere iki muhtar atanmıştır. Bu düzenlemenin amacı insanların gevşekliğine ve yeteneksizliğine son vermek, güvenliği tesis etmek ve göçü bir ölçüde dizginlemek ve kayıt altına almaktır. Daha sonra sayısı üç ile beş kişi arasında değişen ihtiyar heyeti oluşturuldu. Birkaç yıl sonra bu muhtarlık sistemi diğer şehirlerde de kuruldu.

Osmanlı kentlerinde mahalle, vergilerin toplanmasına, asayişin ve yerel kamu hizmetlerinin topluluk eliyle ve otokontrolle dayalı biçimde sağlanabilmesine imkân veren bir yönetim birimidir ve devletin ilk örgütlenme basamağını teşkil etmektedir. Bu basamağı temsilde ve hükümetle bağın kurulmasında önce dini liderler sonra muhtarlar önemli rol oynamışlardır. Muhtarlık kurumu devletin merkezileşme çabalarının olduğu dönemde gündeme geldiği için bu kurumun da merkezileşme çabalarının ürünü olduğunu söylemek mümkündür. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile muhtarlık kurumu hukuki dayanak kazanmıştır. Mahallenin geçirdiği değişim şu şekilde ifade edilmektedir: “*Mahalle'nin Osmanlı- Türk şehrinde sahip olduğu mülki, beledi ve adli alanları kesiştiren yönetsel konumu ile toplumsal yaşamdaki çok yönlü ve dayanışmacı kollektivitesi; kısaca, resmi ve sivil veçheleriyle üstlendiği sistematik fonksiyonunun zaman içinde özellikle 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren izlenen yapısal değişimlerin etkisiyle çözümlüğe geçtiği bilinmektedir*” (s 121).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türk mahallesinin yerleşim ve kültüründe değişim olmaya başlamıştır. Bu bölümde “Cumhuriyetin İlanından 1933 Yılına Kadar Olan Döneminde Mahalle” başlığında mahalle biriminin Cumhuriyet Dönemi'nden 1933 yılına kadar yasal mevzuatlardaki durumu ele alınmaktadır. 1864 ve 1871 tarihli nizamnamelerle mahalle muhtarlıkları, köy muhtarlığı ile eş tutularak hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle bu kurumlar birer merkez ve yerel kimlikli yönetim birimi gibi düzenlenmiştir. Mahalle bu kimliği ile 1913 yılına kadar yaşamıştır. 1913 Nizamnamesi kendinden önceki nizamnameleri ortadan kaldırmış, köy muhtarlığının eski statüsünü korumuş ama mahalle muhtarlığından hiç söz etmemiştir. Böylece mahalle muhtarlığı hukuki zeminini kaybetmiştir. Mahalle muhtarlığı fiilen sürdürülmüş ve bu durum Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir.

1913 yılından 1933 yılına kadar mahalle muhtarlığı, hukuki zemini olmadan fiilen devam etmiştir. 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu ile 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmıştır. 442 sayılı Köy Kanunu sadece köyleri düzenlemiştir (s. 125). 1933 yılı sonrası dönem, mahalle muhtarlıklarının hükümetlerin müsaadesiyle de olsa devam etmesinin yasaklandığı dönemdir.

“1944'ten İki Binli Yıllara Kadar Olan Dönemde Mahalle” başlığında ise mahalle muhtarlığının kaldırılışının on bir yıl aradan sonra 1944 yılında 4541 Sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun ile mahalle muhtarlığı yeniden ve eski halinin aynı şekliyle kuruluşu ele alınmıştır. Mahalle muhtarlığına yasal dayanak kazandıran diğer bir düzenleme de 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu'dur. Kitabın bu bölümünde mahalle muhtarlığının organları ve seçimi, mahalle muhtarlığına verilen görevler, muhtarın ödeneği, maddi imkânları ve sosyal güvenliği, mahalle hizmetlerinin görülmesi, muhtarlığın merkez ve yerelle olan ilişkisi ve mahalle muhtarlıklarının son zamanlardaki gelişimi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır (s. 130-132).

Kitabın beşinci bölümü mahallenin sorunlarına ve bu sorunlara yönelik çözüm yaklaşımlarına odaklanmıştır. Mahallenin idari statüsünün olmamasının doğurduğu sorunlara, mahallenin görevlerinin ve muhtarın yetki ve yeterlilik sorunlarına, ölçek sorununa, mahallenin tanınma ve temsil sorunlarına, mahallenin sahipsiz oluşuna ve mahallenin varlık ve gereklilik sorununa ayrıntılı bir şekilde bu bölümde değinilmiştir.

Belediyelerin alternatifi olduğu düşüncesiyle kaldırılan mahalle muhtarlıklarının ne kadar gerekli olduğu ve belediyelerin bir alternatifinin olmadığı birkaç yıl sonra anlaşılmış ve 1944 yılında çıkarılan kanun ile ilk kez mahalle yönetimi kendine özel bir yasal dayanak elde edebilmiştir. Mahalle bu kanun ile tekrar işlerlik kazanmış ancak tüzel kişilik, hak ve yükümlülükler, ödenek, personel, araç gereç temsil, yerellik gibi konular belirsizlik içinde bırakılmıştır. Kanun, mahalleyi bir mahalle idaresi olarak nitelendirmemiş mahalle muhtarlığı ismini vermiştir. Bu açıdan bakıldığında Kanun, mahalle muhtarlığını merkezi idarenin kentsel ortamdaki küçük yerleşim alanlarında işlerini yapmak üzere halk tarafından bir temsilci seçilmesinden ibaret gördüğünü düşündürmüştür.

Mahalle için ayrı bir kanunu öngören eski kanun tasarısı ve tekliflerine de bu bölümde yer verilmiştir. Bunlar; *1992 Mahalle Muhtarlığı Kanunu Tasarısı*, *1997 Mahalle Muhtarlığı Kanun Teklifi*, bu teklif 1992 yılında TBMM’ye sunulan ve kanunlaştırılmayan tasarının biraz değiştirilmiş halidir. *1998 Yerel Yönetim Kanun Tasarısı* ise mahalle muhtarlığı ile ilgili doğrudan bir düzenleme öngörmemiştir. Bu bölümde yer verilen bir diğer başlık ise *Uluslararası Metinlerde Mahalleye Yaklaşımlar*’dır. Bu başlık altında uluslararası metinlerde geçen mahallenin önemi üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda bilimsel çalışmalarda mahalle muhtarlığı için görüşlere ve kalkınma planlarında mahalle yönetimine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Kitabın sonuç ve öneriler başlıklı son kısmında mahalle birimlerinin yukarıda sayılan eksikliklerinin giderilmesi ve daha iyi hale getirilebilmesi için önemli önerilerde bulunulmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir:

- Kentsel alanların yönetsel temsilcisi olan belediyelerin hizmet alanları içerisinde bulunan mahallelerin, yönetsel üniteler olarak karar süreçlerine katılımı sağlanmalıdır. Belediyeler bünyesinde “Mahalle Muhtarlıkları Kurulu” oluşturulup, mahalleleri ilgilendiren konularda, belediye meclis ve encümen kararlarının bu kurullarda tartışılması, görüş ve bazen de onay alınması yolunda yönetsel ve hukuki bir düzenleme yapılması önerilmiştir.
- 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda yer alan “*herkes ikamet ettiği yerin hemşerisidir*” hükmü kent düzeyinde yerleşmemiştir. Bu nedenle kent bütününe yönelik sosyal bilinci yaratmak oldukça zor görünmektedir. Mahalle bazında ise bu daha kolaydır. Mahalleli bilincini oluşturmak kent ölçeğinde hemşerilik bilincini oluşturmaktan daha kolaydır ve bu zemin halen mahalle muhtarlıkları sayesinde bulunmaktadır.
- Mahalle için hem yerleşim yeri sorunları çözülmeli hem de yönetim birimi sorunları çözülmelidir.
- Mahalle muhtarlığının yerel ile merkez arasında görevli örgüt olma özelliği geliştirilmelidir.
- Mahalle kurulma kurallarının ve mahalle ölçeğinin gerçekçi kriterlere dayandırılması gerekmektedir.
- Belirli ortak standartları olan ama diğer özelliklerine göre farklılaştırılmış mahalle yönetimi oluşturulmalıdır.
- Mahallenin katılım ve dayanışma imkânı yaygın bir birim olmasının üzerinden değerlendirilmelidir.

- Mahalle, belediyeye ve büyükşehir belediye sistemine uyarlanmalıdır.
- Mahalledeki okul, cami, karakol, dernek temsilcileri mahalle yönetimini takviye etmelidir.
- Mahallenin temel kanunun olan 4541 sayılı Kanun yenilenmelidir.
- İl düzeyinde merkezileşme karşısında mahalle esasında yerellik desteklenmelidir.
- Köyden dönüştürülen kırsal mahalleler intibak süreci içinde korunmalıdır.

Genel Değerlendirme

Yerel yönetimlerin en küçük basamağını oluşturan Osmanlı'dan miras aldığımız mahalle yönetimleri, bugüne kadar toplumsal, siyasal ve ekonomik açıdan önemli değişimler geçirmiş olsa da yerel demokrasiyi hayata geçirebilecek birimler olmaya devam etmektedir. 1982 Anayasası'nda yerel yönetim birimleri arasında sayılmasa da, mahalleler, toplumsal bütünleşmenin sağlanması, değerlerin korunması, dayanışmanın ve katılımın sağlanması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Mahallelerin yönetimini sağlamak için 1829 yılında İstanbul'da kurulan mahalle muhtarlığı sonraki yıllarda diğer şehirlerde de hızla yaygınlaşmıştır. İstanbul'da halkla hükümet arasında iyi bir ilişkinin kurulabilmesi için iki tane "evvel ve sani" olmak üzere muhtar seçilmiştir. Gayrimüslim mahallelerinde ise papazlar ve kocabaşlar daha önce olduğu gibi görevlerini yapmaya devam etmişlerdir. Bugün de mahalle birimlerinin yönetiminde önemli olan mahalle muhtarlıkları merkez ve yerel arasında köprü görevi görmesi açısından önem taşımaktadır. 1913 yılına gelindiğinde muhtarlık kurumlarının yasal rolünün ortadan kalktığını görmekteyiz. Ancak 20 yıl boyunca bu kurumlar fiili olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. 1933 yılında belediyelerin alternatifi olduğu düşüncesiyle kaldırılan mahalle muhtarlıklarının yeri doldurulamadığı için on bir yıl aradan sonra tekrar kurulmuştur. 1944 yılında çıkarılan "4541 Sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun" ile mahalle muhtarlıkları yasal dayanak kazanmıştır. Bu bağlamda mahalle birimlerinin yerel yönetimler içinde ne kadar önemli ve vazgeçilemez olduğu görülmektedir. "*Mahalle Yerleşimi ve Yönetimi*" kitabı mahalleyi Osmanlı'dan günümüze kadar olan süreçte ayrıntılı bir şekilde ele alması ve mahallenin sorunlarını dile getirerek bu sorunlara çözüm önerileri sunması nedeniyle literatüre katkı sağlamıştır.